

Befejezetlen szimfónia

Lapzártakor érkezett a hír, miszerint a Budapesti Fesztiválzenekar a jövőben alapítványként fog tovább működni. Az intézményi keret megszűnése számos újragondolandó kérdést vet fel, akár az önkormányzati fenntartású együttesek számára folyósított költségvetési támogatás, akár a Szimfonikus Zenekarok Szövetségében nemrég elnyert tagság tekintetében. A szeptemberi számunk megjelenéséig nyilvánvalóan tisztázódní fognak a ma még nyitott kérdések, amelyekről igyekszünk részletesen tájékoztatni kedves Olvasóinkat. Addig is egy rövid áttekintést adunk a Fesztiválzenekar pályafutásáról egy olyan aspektusból, amely eddig ismeretlen volt lapunk olvasói számára.

(szerk.)

Állatorvosi lónak nevezte tavaly egy vezető közgazdász a Budapesti Fesztiválzenekart (BFZ), amikor kulturális kérdésekkel (is) foglalkozó jeles elemzők azt vitatták, hogy vajon kellőképpen preferálja-e a sikert a magyar gazdasági és politikai közélet? Bizony, a BFZ olyan jelenség, amelyben a magyar kultúrafinanszírozás negatívumai mellett az emberi tényezők gyöngeségei, az érdekek megjelenítés gyakorlatának hiányosságai is megmutatkoznak mindegyik oldalon, bár a hangnem és a konstruktivitás – látva a helyzet tarthatatlanságát – 1999. decemberre óta sokat finomodott. Az is biztos, hogy a BFZ ügyében még mindig nem tett ki mindeki minden kártyát.

Az együttes létrehozása 1983-ban vetődött föl, akkor alkalmi társulásnak képzelte el Fischer Iván és Kocsis Zoltán. A rendszerváltás után új perspektíva nyílt és a főváros 1992-ben saját, állandó zenekarként alapította meg a Budapesti Fesztiválzenekart, amelynek munkájába egy időre a külföldön élő Eötvös Péter is bekapcsolódott. Budapest főváros és a Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány ekkor keretszerződést kötött a fenntartásra. Az alapítvány összegyűjtött 150 millió Ft alaptőkét, ehhez tett a főváros 90 milliót. Az alapítás a költségvetési év közepén történt, a 90 millió vált a következő évi tervezés bázisává. Lehet, hogy ha már 1993-ban korrigálják a fenn-

tartói keretet, nem ilyen élesek a későbbi viták. Bár az 1992-ben kötött szerződés nyilván így is nézetkülönbségek forrása lenne. „Mivel a koncepció – a közszféra és a civilszféra összefogása – szokatlan volt, azt a sikerek ellenére szinte folyamatos konfliktusok kísérték – írja a BFZ helyzetét és jövőjét elemző dokumentumában a zeneigazgató, Fischer Iván, majd így folytatja: a megállapodás összeegyeztethetetlennek bizonyult a költségvetési intézmények hagyományával, működési rendjével. Folyamatos vita alakult ki a fővárosi támogatás mértékéről, a kinevezési jogokról.”

A szerződés rögzít két konkrétumot: a főváros vállalja bérek és járulékaik fizetését, továbbá, hogy van egy másik fenntartó is, a Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány, amely a „bér és ahhoz kapcsolódó egyéb járulékos költségein kívül a zenekar összes költségét” állja.

„Atkári János már kezdetben, amikor még kabinet főnökként dolgozott, ellenezte a zenekar megalakítását – emlékszik Fischer. – 1994-ben csökkenteni kezdte a szubvenciót. A 20–30%-os infláció lehetőséget teremtett ahhoz, hogy a főváros ezt feltűnés nélkül megtehesse. Demszky 1994-ben levelet írt a kuratóriumnak, amelyben ígéretet tett, hogy a zenekar támogatása 1995-ben 110 millió Ft lesz. Atkári ekkor lett főpolgármester-helyettes, és 99 millió Ft támogatással állította be a zenekart a költségvetésbe. Fodor Gábor miniszter a keretéből egyszer 30 millió Ft-ot adott. Ezt azonban a következő miniszter, Magyar Bálint a következő évben visszavonta.” Az utóbbi hét évben a BFZ évente 30 hétre közalkalmazotti munkaviszonyban (és a nagyobb létszámú művek eseten alkalmi megbízásokkal) szerződött zenészekkel dolgozott (ötvenkilenc közalkalmazott muzsikussal, tizenhat szerződéses művésszel). A fővárosi támogatás nem tartott lépést a béremelésekkel és a költségek növekedésével, ezeket az alapítvány pótolta – ezt elismerik az illetékesek, köztük Schiffer János a kulturális ügyekért felelős főpolgármester-helyettes, aki majdnem egy évre kivonult a tárgyalásokból, mert úgy látta, hogy a főváros is követett el hibákat. Idén visszatért a megbeszélésekhez és Atkári Jánossal együtt készítette elő azt a közszolgálati szerződés-

vezetet, amely öt évre állandó önkormányzati támogatást és az alapítványi fenntartást, tehát a BFZ számára az abszolút függetlenséget ígérné. Még azonban nem tartunk itt, a helyzet alaposabb ismeretéhez az előzményeket kell tovább taglalnunk.

1994 óta minden évben kérte a BFZ, pontosabban Fischer Iván zeneigazgató, hogy Budapest vállaljon nagyobb részt a finanszírozásból, a viták újra és újra föllángoltak. 1998-ban 40 millió forintos céltámogatást helyezett kilátásba a főváros, ha az együttműködési szerződést újra írják. Erre nem került sor, amiben valószínűleg része volt annak, hogy a BFZ elnyerte a magyar turizmus utazó kulturális nagykövete címet, amely szerencsére pont 40 millió forint támogatással járt és Lord Rothermere-től is kaptak rendkívüli (35 millió forintnyi) adományt. A viták forrása, az értékörzés kérdése azonban megmaradt.

1999 októberben két dolog pattant ki: elfogyott a pénz, – nincs miből fizetni a zenekar tagjait – és a főváros két év hiátus után igazgatót kíván állítani a BFZ élére, annak ellenére, hogy a zenekar illetve az alapítvány nem támogatta a jelöltet. Az 1992-ben kelt keretszerződés 4/a pontja kimondja, hogy az alapítvány kuratóriumának javaslata alapján dönt a közgyűlés, amely elfogadta az egyetlen pályázatot, a Fischer által korábban alapítványi vezetőnek fölkért Nemes László munkáját, akinek kinevezése a zeneigazgató szerint a fővárosi intézmények szabályai szerint jogszerű, de az európai zenekarok életében példátlan.

Az önkormányzat továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy a '92-es szerződést módosítsák. Az alapítvány úgy vélte, a szerződés jó, de a főváros nem teljesíti azt a pontját, amely függetlenségét garantálja (4/a–d), sem azt a pontot, (3/a), hogy az önkormányzat fedezi a zenészek és a zenekari iroda munkatársainak mindenkori bérét a járulékos költségekkel.

„A zenekar vezetése a minőség érdekében ragaszkodott a fizetések értékállóságához, ezért a hiányzó összeget az alapítvány minden évben kipótolta. Ez a megnövekedett teher azonban felőrölte az alapítvány erejét, és az alapítvány megszűnésével fenyegetett. 1999-ben a zenekar vezetése

ezért visszaállította az eredeti feladatmegosztásnak megfelelően a béreket a fővárosi intézményhez. Így az intézmény került csődhelyzetbe, mert a bérek magasabbak a jóváhagyott támogatásnál” – állítja Fischer. (Az 1999. októberi revizori jelentés szerint az együttes komolyan számított arra, hogy az úgynevezett céltartalékot, az éves növekménnyel 54 millió Ft-ra emelt összeget fölszabadítják, ezért a gazdasági igazgató – Lovass Eszter – 1999. júliusában beépítette az új, 2001. augusztus 31-ig szóló határozott idejű közalkalmazotti szerződésekre a gépkocsihasználat térítését és a hangszerbérletet. A városházi szakértők szerint a bérek így meghaladták a közalkalmazotti bértáblában előírt színvonalat.)

A válsághelyzetre utcai ülősztrájkokkal hívta föl a figyelmet a zeneigazgató és a zenekar, nemcsak a főváros, hanem a kulturális minisztérium előtt, mondván az államnak is kötelessége az imázsjavító sikert támogatni. Ezzel a frissen kinevezett intézményvezető is egyetértett. Nemes szerint az önkormányzati zenekarok mind megalázó helyzetben vannak. Jó lenne elérni, hogy amint a színházaknál (de nem az ő rovásukra) az önkormányzati finanszírozás arányában járuljon hozzá a működtetéshez az állam. Hát igen, a színházi lobbierősebb volt, ám most a zenei is összeállni látszik – Devich János, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium főosztályvezetője ebben bíz. Az önkormányzati zenekarokat a kulturális tárca eddig is segítette, csak hogy ezt a pénzt a belügyminisztérium folyósította. A keretből idén összesen 38 millió 200 ezer forintot szánnak a Budapesti Fesztiválzenekarnak.

A tüntetés csak annyiban ért célt, hogy az intézmény gyorssegélyeket kapott a karácsonyi koncertek megtartására. Közben újabb nyilatkozatháború indult, hogy ki kit hagyott cserben, az alapítvány az intézményt vagy fordítva. Vészesen közeledett a Budapesti Tavasz Fesztivál időpontja, amelyen két exkluzív koncertre volt kitzve a BFZ, a feszült légkörben is megtartották a hangversenyeket, s bár a tájékozatlan külföldi vendég csak a felolvasások és a szövegek indulatait észlelte, tanúja volt a közönség és a zenekar szimpátiatüntetésének Fischer Iván mellett, aki bejelentette: mindaddig nem lép pódiumra Magyarországon, amíg az együttes ügyét nem rendezik. „Csalódást okozott, hogy az állam elzárkózott a segítségtől... Csalódást okozott az is, hogy az úgynevezett „magyar zeneélet” képviselői nem álltak ki nyíltan a BFZ mellett, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az

Atkári-politika tönkreteszi a zenekart. A külföldön élők (Schiff András, Pauk György, Solti György, Claudio Abbado és a tíz nemzetközi zenei centrum igazgatója) megszólaltak a BFZ érdekében, leveleket írtak, de a hazaiak lesütött szemmel hallgatnak.” A zeneigazgató internetes honlapján véleményét és koncepcióját is közzé tette.

Erre az évre még márciusban sem volt reális költségvetés, Nemes harcba indult az intézményi fönntartásért, méghozzá a költségvetési előirányzatnál mintegy százmilliószáztíz forinttal többet kérve a BFZ-nek. A fővárosnak ez már sok volt, Nemes futballnyelven szólva „állva hagyták”, és tárgyalást folytattak arról, miként kerülhet az alapítványhoz az együttes. Fischer egyik követelménye, a függetlenség – úgy látszott – hamarosan teljesül. A közgyűlés június 1-jén elfogadta azt a határozatot, amely kimondja: „a keretszerződés teljesítése lehetetlenné vált”, a szerződést a főváros a maga részéről megkívánja szüntetni. Ezzel elvben elhárult az akadály az alapítványi zenekarrá válás elől.

Az ördög azonban, mint tudjuk, a részletekben lakik. A zenészeket az elmúlt hónapok erősen próbára tették, bár sokakban munkált egyfajta dac. Többen is azt mondták, ha mi kiülünk a pódiumra, nekünk csak a zene, a siker számít, mi vagyunk olyan jók, hogy áldatlan viszonyok között is magasan teljesítsünk. Számukra most vált igazán bizonyossá, nincs tovább, hogy a 2001. augusztus 31-ig biztosnak látszó közalkalmazotti jogviszony hetek múlva megszűnhet és hogy a free lance foglalkoztatás mit jelent.

„A tagokat keretszerződés köti a zenekarhoz: a felajánlott koncertek jelentős részét el kell vállalniuk, ennek fejében a zenekar őket kéri fel először közreműködésre... Tekintettel arra, hogy a zenekar összetétele rugalmas, több lehetőség nyílik kisebb, vagy szokatlan hangszerezésű művek előadására. A free lance zenekar kiadásait a bevételek alapján tervezheti: ha forrásai növekednek, több, nagyobb zenei eseményt tarthat” – írja koncepciójában Fischer. Úgy látja, hogy a BFZ ebben a formában annyi koncertet adhatna, amennyi bevételeiből finanszírozható lenne. Ha a főváros évi 200 millió Ft-ot szán a zenekarra, teljesíthető a jelenlegi megközelítő számú hangverseny, bár a hangsúly eltolódna a kisebb létszámú koncertek irányába. A zenekar legnagyobb létszámú műsorait egyes meghatározott periódusokban tartaná. Állandó fizetés helyett a zenekari tagok egyes próbákra és koncertekre kapnának honoráriumot. A nagyzenekari periódu-

sok között kamarazenekar működne, így kialakulna a legtöbb zenésznek kedvező munkamennyiség. A nagyzenekari periódusok alkalmából folytatódhatnának a turnék, a lemezfelvételek. A honorárium pedig fokozatosan közelítene ahhoz a tarifához, amelyet a szerényebb Nyugat-Európai szabadfoglalkozású zenekarok alkalmaznak.”

„A következő évre mindenképpen biztonságban tudhatnák magukat a tagok – állítja Marschall Miklós közgazdász, a BFZ Alapítvány kuratóriumának elnöke, akinek anno, főpolgármester-helyettesként része volt az együttes önállósításában. – Ezalatt létrehozhatunk egy közhasznú társaságot. De az alapítvány még így is legalább öt évig képes szilárdan állni az együttes mögött. Ezt kell világosan elmagyaráznunk nekik. Sajnos, az elmúlt időszak hercehurcája nem használt ennek a különben magas moralitású együttesnek” – jegyzi meg szkeptikusan. „Kizárólag akkor vállalom ezt a zenekari formát, ha a zenészek is akarják, elfogadják” – nyilatkozta Fischer Iván. A japán és az osztrák turné alatt szervezett a zenekar, és bizony mind a kétszer azt derült ki, hogy a tagok kb. fele március óta változtatott véleményén, inkább közalkalmazotti, tehát intézményi alkalmazásban maradna. A 2001. augusztus 31-éig fennálló közalkalmazotti jogviszony tiszteletben tartását kérte 2000. május 16-án a fővárostól levelében a BFZ közalkalmazotti tanácsának elnöke, Ács Ákos. Túl későn. Azon, hogy e kérésüket érvényesíthessék, túllépett az idő, bárhogy is bíz az intézmény vezetője és néhány munkatársa abban, hogy a folyamat visszafordítható. Ha a muzsikások többségének hozzájárulását június 16-áig megszerzik, az alapítvány is aláírja a '92-es együttműködési keretszerződés megszüntetését.

A zenekarnak, amely mögött elég mozgalmas és fárasztó évad áll már 2003-ra is élnek lekötött szerződésai, '98 tavaszán, '99 nyarán már egy sor ilyen tárgyaláson túl volt Körner Tamás menedzserigazgató, és jó előre megállapodásokat kötöttek Budapestre látogató neves vendégművészekkel. A munkának mennie kell, amit a zeneigazgató úgy képzel el, hogy „2001 augusztusáig tehát célszerű, hogy az intézmény új kinevezett igazgatója láthassa el a folyamatos hazai koncertezéssel kapcsolatos feladatokat, az alapítvány pedig a külföldi turnéokra és az utánpótlással kapcsolatos új kezdeményezések előkészítésére koncentrálhasson.” (Aligha fordulhat még egyszer elő, hogy egy Gidon Krémer

nagyságrendű szólista kétféle információt kapjon meghívásáról és felléptéről...)

Erre az utóbbira is kész a koncepció. Az ötlet nem teljesen új, Eötvös Péter 1990-ben már kidolgozta egy nemzetközi karmester és zenekari muzsikusképző intézet tervét, amelyet Gödöllőn szeretett volna megnyitni. Tudjuk, az Eötvös Intézet végül nem nálunk, hanem a hollandiai Hilversumban nyílt meg. De lássuk Fischer Iván plánját, amely a free lance muzsikusoknak ebben is szerepet kínál: „Egy új zeneakadémia alapítását tervezzük, amely két funkciót lát el: ifjúsági zenekart nevel fel, és rendszeres mesterkurzusokat tart. A BFZ mellett, az erre legráter-

mettebb zenekari tagok vezetésével ifjúsági zenekart alapítunk, amely a legfiatalabb hangszeres játékra alkalmas kortól (13–14 év) zenekari képzést biztosít. A fiatal résztvevőkkel tanáraik folyamatosan foglalkoznának, felkészítve őket az ifjúsági zenekar működési periódusaira. Ezek az iskolai szünetekben történnek, de egyes hétvégeken szőlőmunkák, és néha az egész zenekar felkészülési próbákat tart. Az akadémia mesterkurzusokat rendez hangszereseknek, karmestereknek, zeneszerzőknek, zenetudósoknak. Olyan zenei intézetet szeretnénk létrehozni, ahova rövid (egy-két hetes) időszakokra nemzetközi szaktekintélyeket hívnánk

el, és ahol elsősorban az ezektől elszigetelt Kelet-Európai diákok tanulhatnak. Az akadémia költségeit magántámogatások és ösztöndíjak fedeznék. A két éves felkészülés és átmenet költségeire pályázatot nyújtottunk be a Nemzetközi Soros Alapítványhoz.”

A képzést, ahhoz, hogy használható papírt, méghozzá az EU-ban érvényeset adjon, akkreditáltatni kell, és ehhez idő és megfelelő körülmények kellenek, ezek megteremtése nem lesz kis feladat. A főváros és a BFZ alapítvány közti közszolgáltatási szerződés egyébként készen áll, csak alá kell írni.

Albert Mária

ZENEKARI KÖRKÉP AZ EZREDFORDULÓN IV.

Összehúzott nadrágszíjjal a béke szigetén – A MÁV Szimfonikusok

Beszélgetés Fenyő Gábor zenekari igazgatóval

– Utoljára tavaly beszélgettünk a MÁV Szimfonikus zenekar japán útja kapcsán, azóta azonban eltelt némi idő, ami alatt bizony sok változás történt Magyarországon. A költségvetési, gazdasági problémák előbb-utóbb minden művészeti együttesnél "bejelentkeznek", Önöknél azonban, mint a Magyar Államvasutak egyik szervezeti egységénél, nyilván gyorsabban és hatékonyabban érvényesülnek e

folyamatok. Nem is szólva a zenekaraink életében dúló, nem annyira zenei fogantatású viharokról, amelyek közvetett következményei át- meg átjárják egész zenei életünket. Változott-e a legutóbb ecsetelt harmonikus kapcsolatuk a fenntartóval? Mennyi optimizmussal és mennyi aggodalommal tud a MÁV Szimfonikusok 2000-ben kialakult helyzetéről szólni?

– Viszonyunk a fenntartóval továbbra is nagyon szívélyes, arcukat részének tekintenek minket és büszkéek arra, hogy a világon egyedüli vasút társaságként szimfonikus zenekart működtetnek. Létezőt tehát nem fenyegeti veszély. Sokkal inkább fenyeget viszont az a veszély, hogy kiszolgáltatottak vagyunk a vasúti társaság gazdasági eredményei-

nek. Ebből a szempontból nagyon rosszul sikerült a két utolsó év. 1999 közepén árvíz pusztított, amely vasúti pályákat is megromgált és alapvetően rengette meg a magyar gazdaságot, számos szállítás maradt el emiatt. Ugyanilyen erővel rombolt a jugoszláv háború és a robbantások során megromgált, megszűnt jugoszláv vasútvonalak. Többmilliárdos

veszteséggel zárta a MÁV a tavalyi esztendő. Ez több annál az elfogadható deficitnél, amivel minden ilyen vasúti társaságnak számolnia kell, a kiadásokat tehát mérsékelni kellett. Már 1999 derekán 10%-kal csökkentették az arra az évre elfogadott költségvetésünket. A 140 millióból így megmaradt 126 millió nem túl sok, különösen ha figyeljük és